

MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI

KIVIKAUTISEN KVARTSILOUHOKSEN KOEKAIVAUS JA KARTOITUS
Johanna Seppä 2002

MUSEOVIRASTO

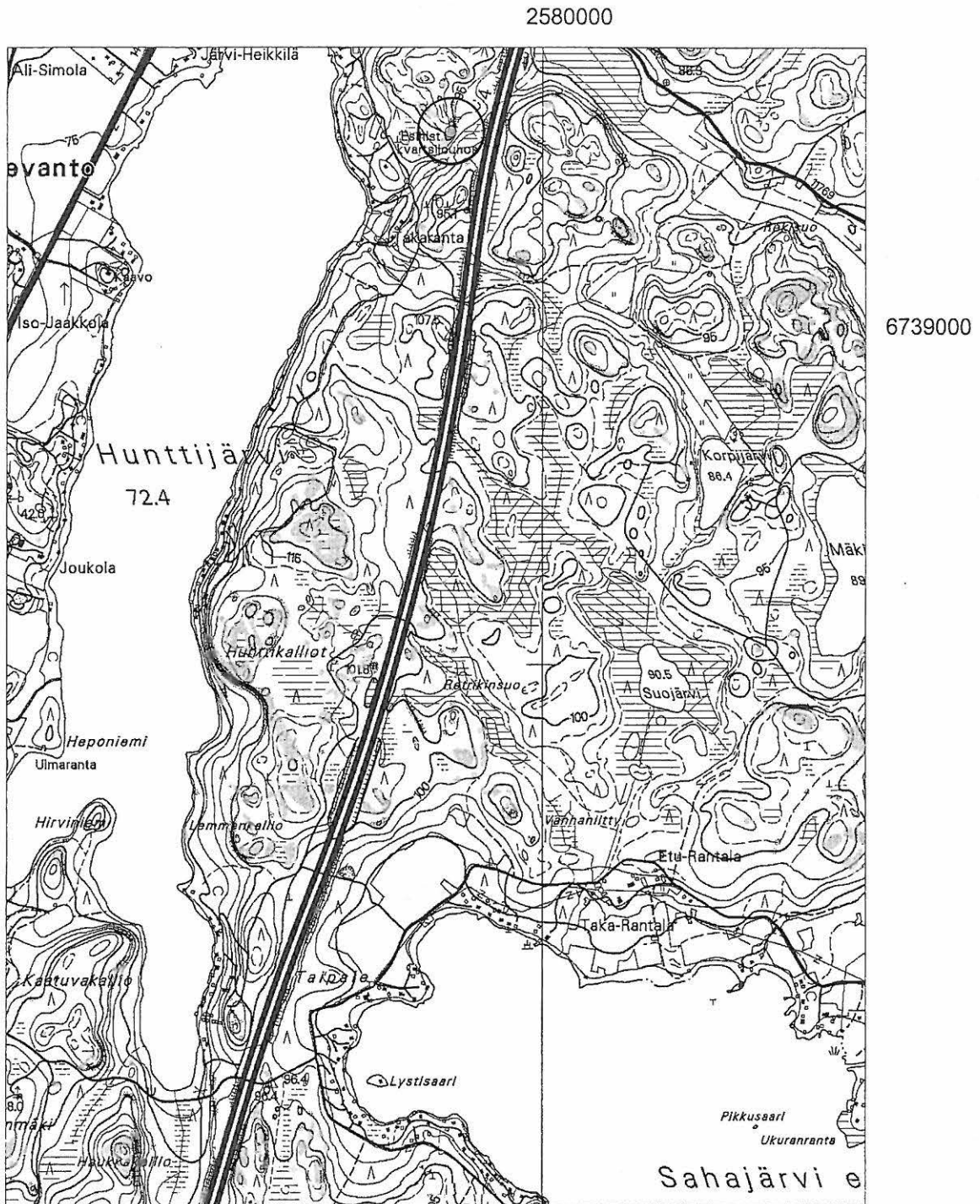
SISÄLLYSLUETTELO

ARKISTOTIETOJA	3
PERUSKARTTAOTE	4
1. JOHDANTO	5
2. SIJAINTI JA MAASTO	5
3. TUTKIMUSHISTORIA	5
4. KOEKAIVAUS JA KARTOITUS	6
5. LÖYDÖT	6
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	8
NEGATIIVILUETTELO	9
DIALUETTELO	9
KUVATAULUT	10
KARTAT	20

ARKISTOTIETOJA

Kohde	MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI
Mj-tyyppi	Raaka-aineen hankintapaikat - louhokset
Luokka	2
Ajoitus	kivikautinen
Lukumäärä	1
Peruskartta	2044 12 KAUKALAMPI
Koordinaatit	p=6739 743, i=3416 178, z= n. 100 m mpy x= 6739 659, y=2579 729
Omistajatiedot	
Kylä	Levanto
Tila	505-405-3-44 Järvi-Heikkilä
Omistaja	Kärpänen Pertti
Osoite	Ruohojärventie 7, 04940 Levanto
Arkistotiedot	
Aiemmat tutkimukset	Mirja Koskimies 1971 tarkastus Tuula Heikkurinen-Montell 1984 inventointi Timo Jussila 2002 inventointi
Aiemmat löydöt	KM 18425:1-2 kvartsia KM 22401 kvartsia
Kaivaus 2002	
Aika	30.-31.7. ja 7.8.2002
Karttaotteet	peruskartta 2044 12 KAUKALAMPI 1:20 000
Löydöt	KM 33611:1-24 kvartsia, maasälpää ja iskukivi
Negatiivit	124795-124820
Diat	50344-50355

14

Ote peruskartasta 2044 12 KAUKALAMPI 1:20 000

Kvartsilouhoksen sijainti merk. punaisella. GPS-mittaus p=6739 749, i=3416 173; x=6739 656, y=2579 724

1. JOHDANTO

Mäntsälässä tutkittiin useita kohteita Kerava-Lahti oikoradan rakentamisen takia. Ennen rakennustöitä Timo Jussila Mikrolitti oy:stä oli inventoinut ratalinjan esihistorialliset muinaisjäännökset (Ks. Inventointikertomus arkeologian osaston top. ark.: Kerava-Lahti oikoratalinjan muinaisjäännösinventointi keväällä 2002). Mäntsälän kunnan alueella tutkimuksia suoritettiin viidessä kohteessa, joista kaikista on erilliset tutkimuskertomukset (Mv ao top ark). Kohteet ovat:

- Mäntsälä Pukinkallio: kivikautisen asuinpaikan kaivaus
- Mäntsälä Mikkola: kivikautisen asuinpaikan koekaivaus
- Mäntsälä Jokiranta: kivikautisen löytöpaikan koekaivaus
- Mäntsälä Vatinnummennitty: kvartsilouhoksen tarkastus
- Mäntsälä Hunttijärvi: kivikautisen kvartsilouhoksen koekaivaus ja kartoitus

Tutkimusten rahoituksesta vastasi Ratahallintokeskus muinaismuistolain 15 §:n perusteella. Tutkimusten kokonaiskustannukset olivat 30910 €. Maastotyöt suoritettiin neljän viikon aikana 22.7. – 18.8.2002. Kaivausjohtajana toimi FM Johanna Seppä ja apulaistutkijana Huk Mikael A. Manninen Museovirastosta. Kaivajat olivat arkeologian opiskelijoita.

Hunttijärven kvartsinottoapaikasta on löytynyt aikaisempien tutkimusten aikana mahdollisesti kivikautiseen louhintaan viittaavia merkkejä. Rata-alue sivuaa kallion reunaa, joten kohde kartoitettiin ennen rakennustöiden aloittamista. Kohde säilyy, mikäli kalliota ei louhita.

2. SIJAINTI JA MAASTO

Kvartsilouhos sijaitsee Hunttijärven koillispuolella Takarannantien ja Lahden moottoritien (4) väliin jäävällä kallioalueella. Ratalinja kulkee kallion ja moottoritien välistä. Rata-alueen reuna oli merkitty aivan kallion juureen, kartasta arvioiden lähellä paaluväliä 74500. Louhos sijaitsee kallioalueen kaakkoiskulmassa. Kallioiden eteläpuolella on kosteikkoa ja Hunttijärveen virtaava oja. Louhoksen kohdalta on vaikea kiivetä ylös, kalliossa on jyrkänheitä. Louhos on lähellä kallion lakea, parimetrisen pyöreähkön kalliotopan syvennyksessä. Selkeästi merkitty korkeuskiintopiste sijaitsee n. 3 m louhoksesta koilliseen. Kiintopisteen tietoja ei saatu selville. Maanmittauslaitos, Mäntsälän kunta tai Ratahallintokeskus eivät tunteneet kyseistä pistettä, sitä ei myöskään ole merkitty peruskarttaan. Korkeuskäyrien perusteella suonen korkeudeksi arvioitiin 100 m mpy.

Kallion syvennyksessä suoni on parhaiten näkyvässä, suoni jatkuu alas rinnettä n. 5 metriä pääosin sammalen peitossa. Suonen alapuolella on luiskamainen terassi, jonka jälkeen on parimetrisen jyrkäne.

3. TUTKIMUSHISTORIA

Louhos on löytynyt Mäntsälän geologisten kartoitusten yhteydessä (Risto Tynni) ja sen ovat tarkastaneet Ville Luho, Anja Sarvas, Mirja Koskimies (1971) ja Tuula Heikkurinen-Montell (1984). Louhosta on pidetty esihistoriallisena.

Mäntsälässä on toiminut myös lasitehdas, jota varten on tarvittu raaka-ainetta. Tehdas sijaitsi Kilpijärven rannalla Mäntsälän länsiosassa Säälinkäällä. Se perustettiin 1816. Mäntsälän historiateos kertoo että lasin valmistamiseen tarvittava pii (kvartsi?) hankittiin Medinan torpan luota Säälinkäällä. Simo Vanhatalolta saadun tiedon mukaan kvartsia murskattiin pienillä peltojen keskellä sijaitsevilla myllyillä, jolloin ympäristöön saattoi levitä kivikautiselta vaikuttavaa aineistoa.

Kvartsilouhosta lähin kivikautinen asuinpaikka sijaitsee 3 km etelään Sahajärven Lystisaareissa. Saaresta on löytynyt alkeellinen kivikirves KM 18988, kynsitaltta ja kvartsi-iskos KM 19707 sekä koristeettomia saviastianpaloja KM 22400. Paikka on ilmeisesti rakennustöiden tuhoama ja saareen on tuotu maata muualtakin. Myös muutamia irtolöytöjä tunnetaan Hunttijärven ympäristöstä.

4. KOEKAIVAUS JA KARTOITUS

Kvartsisuoni puhdistettiin esiin ja kartoitettiin. Puhdistuksen yhteydessä löytyi kvartsinkappaleita, joten sammalikkoo avattiin muutama neliometri suonen alapuolelta kallion rinteestä, erityisesti kalliosyvennyksen kohdalta. Tarkoituksena oli saada talteen kvartsiaineistoa, jota tutkimalla voitaisiin selvittää louhoksen ajoitus (käytetty iskentäteknikka) tai onko yleensä kyseessä ihmistoiminta. Yhteensä kalliota puhdistettiin n. 7 m². Alueen pienuuden ja kallion jyrkkyyden takia paikalle ei luotu koordinaatistoa, kartoitus suoritettiin kelamittoja ja bussolisuuruntia apuna käyttäen.

Suonen sijainti mitattiin GPS-paikantimella. Yläosan sijainti on p=6739 749, i=3416 173; x=6739 656, y=2579 724.

Suonen lähistöllä ei näkynyt merkkejä uudemman ajan louhinnasta. Takarannantien lähellä oli kylläkin suuria louhittuja kivenjätkäleitä alarinteessä kallion ja ojan välissä. Kvartsisuonen kohdalla irtonaista kvartssia ei ollut näkyvissä sammalien päällä. Kvartsit otettiin talteen alueina tai vyöhykkeinä sitä mukaa kun kalliota puhdistettiin esiin suonen alapuolelta. Löytöalueet merkittiin karttaan ja vaaittiin suhteessa kallion reunalla sijaitsevaan korkeuskiintopisteeseen. Sammalta poistettiin niin pitkälle kuin se oli mahdollista tai löydöt loppuivat.

Kallion kolon alla olevalla pienellä tasanteella oli sammalta vain ohuelti, maatonutusta humusta ei ollut. Tasanteella kasvoi myös pieni mänty. Sammalien alta löytyi runsaasti kvartssia ja osittain hajonnut iskukivi. =Alue A. Kielekkeeltä ja sen alapuolelta alueelta G löytyi runsaimmin louhintajätettä. Tasanteelta alaspäin n. 3 metrin matkalla suoni on kapea ja suurimmaksi osaksi maasälpää. Toinen selkeä kvartsikeskittymä löytyi jyrkästi alaspäin viettävästä suonen alaosasta =Alue B. Tällä alas viettävällä luiskalla humuskerros oli paikoitellen paksuhko tiivisjuurinen matto, eikä sitä voinut kaivaa kerroksittain vaan kvartsit oli revittävä irti juurten joukosta.

Kallion laelle kiintopisteen läheisyyteen kaivettiin kaksi lapionpistoa 30x30 ja 40x40 cm. Maaperä oli lähinnä kivenlohkareita, joiden väleissä oli tummanruskeaa hiekkaa ja pinnassa vähän hiiliä. Podsolimaannosta ei ollut. Näyttäisi siltä että kvartssia ei ole nostettu kallion päälle. Kalliojyrkänteen alla olevaan louhikkoon ei tehty koekuoppia. Kvartssia on voinut hyvin valua kallion alle, etenkin jos jyrkänteeltä on aikojen saatossa kaatunut puita. Mitään selviä merkkejä tällaisesta ei havaittu, irtonaista kvartssia oli yhä runsaasti kallion pinnalla turpeen alla. Koekaivauksen jälkeen sammalmatot aseteltiin takaisin kallion päälle, suoni jätettiin näkyviin.

5. LÖYDÖT

Kalliota kerätty louhintajäte sisälsi runsaasti selviä iskoksia, mutta varsinaisia esineitä ei niiden joukosta tunnistettu. Muutamissa iskoksissa saattaisi olla käyttöjälkiä tai retusointia (KM 33611:19). "Retusoinnit" ovat voineet syntyä myös sattumalta louhimisen yhteydessä. Hakkaamisen jäljet ovat sen sijaan yleisiä. Iskoksissa on murskaantuneita pintoja. Löytöjen jakaantuminen noudattelee luontevasti kvartsin esiintymistä kalliossa. Avatut alueet eivät ole säännöllisiä vaan noudattelevat maaston muotoja. (Huom. Alue nimeltä C on jäänyt epähuomiossa käyttämättä.)

Alueet A ja G: Louhinta on ollut aktiivisinta suonen yläosassa, iskentäjätettä löytyi eniten kallionkolosta ja sen edustalla olevalta tasanteelta. Myös iskukivi löytyi täältä. Maasälpää on louhintajätteen joukossa vähän, pääosin kvartsi on hyvälaatuista ja pienenä murskeena. Suoni on leveimmillään kallion syvennyksessä.

Alue A n. 1,5 m² ja alue G n. 2,5 m².

Alueet E ja F: Kvartsin osuus suonessa vähenee. Maasälpää on runsaasti ja louhintajätettä vain vähän.

Alue E n. 1,5 m² ja F 1,5 m²

Alueet B ja D: Suoni levenee jälleen ennen jyrkännettä. Louhintajätettä on erityisesti aivan suonen yhteydessä alueella B. Ainoa iskentäyttimeksi tulkittu kappale löytyi alueelta B3 (KM 33611:10). Kallio on tällä kohdin jyrkästi laskeva. Suonen alapuolella alueella D on enää vähän kvartsin kappaleita.

Alue B n. 0,75 m² ja D n. 2,25 m²

Alue H: Lähellä kallion lakea on vielä pieni tasanne ja suoni jatkuu sen kohdalla. Myös täältä oli louhittu pieni määrä kvartsia.

Alue H n. 1,5 m²

LÖYTÖTAULUKKO

KM	ALANRO	ALUEEN NIMI	LAJI	MÄÄRÄ	PAINO
33611	1	A1	Iskukivi	1	1500
33611	2	A1	Kvartsi-iskoksia	76	133
33611	3	A1	Maasälpää	6	2,5
33611	4	A2	Kvartsi-iskoksia	176	152,9
33611	5	A2	Maasälpää	47	85
33611	6	A2	Sivukiveä	8	14
33611	7	B1	Kvartsi-iskoksia	6	209,2
33611	8	B2	Kvartsi-iskoksia	87	101,3
33611	9	B2	Maasälpää	10	9,1
33611	10	B3	Iskentäydin	1	48,6
33611	11	B3	Kvartsi-iskoksia	96	173,9
33611	12	D	Kvartsi-iskoksia	54	38,1
33611	13	D	Maasälpää	8	270,7
33611	14	E	Kvartsi-iskoksia	31	37,2
33611	15	E	Maasälpää	112	91
33611	16	E	Kivilaji-iskoksia?	3	2,9
33611	17	F	Kvartsi-iskoksia	13	13
33611	18	F	Maasälpää	18	14,7
33611	19	G	Kvartsiesine?	3	201,8
33611	20	G	Kvartsi-iskoksia	277	847,1
33611	21	G	Kvartsi-iskoksia	95	560,3
33611	22	G	Maasälpää	17	34,4
33611	23	H	Kvartsi-iskoksia	73	105,8
33611	24	H	Maasälpää	55	87,1

Kaikki kalliosta louhittu kvartsi on luokiteltu kvartsi-iskoksiksi, vaikka vain osassa on varsinaisille iskoksille tyypillisiä piirteitä. Suurin osa kvartsista on ennemminkin murskattua. Kvartsi on myös pääasiassa pieninä paloina. Voisi kuvitella että esineiden valmistukseen sopivat raaka-ainekappaleet on viety pois ja jäljelle on jäänyt vain pientä jätettä.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Mäntsälässä on useita kvartsilouhoksia tai mahdollisia sellaisia. Vuoden 1984 inventointikertomuksessa niitä luetellaan seitsemän. Suomessa kvartsilouhoksia on tutkittu vähän, Askolan Kopinkallio on tunnetuin. Tutkittujen esihistoriallisten louhosten välittömästä läheisyydestä on löytynyt muitakin merkkejä ihmistoiminnasta, yleensä tulisijoja. Tulta onkin arveltu käytetyn apuna louhinnassa. Hunttijärvellä tästä ei ollut havaintoja, iskukiven perusteella kvartsia on irrotettu hakkaamalla. Kvartsia ei ole louhittu kovin suuressa mittakaavassa, sillä kalliota itseään ei näyttänyt olevan louhittu. Kvartsia on irrotettu vain paljaana olevista suonista. Tämä vastaa kuvaa aiemmin tunnetuista inventoinneissa havaituista louhoksista. Pieniä, jopa vain maakivissä sijaitsevia suonია on käytetty raaka-aineen hankintaan. Louhoksen tarkemmasta ajoituksesta ei tutkimuksissa saatu tietoa. Oikoradan alueen tutkimuksissa koekaivetut asuinpaikat olivat "kvartsiasiuinpaikkoja" ja saattavat siten ajoittua mesoliittiseen kauteen joko löytöjensä tai korkeutensa perusteella (katso Pukinkallio, Mikkola). Mikkolan asuinpaikka sijaitsee Hunttijärvestä lähtevän Mäntsälänjoen varressa. Vatinnummen mahdollisesta louhoksesta ei saatu varmistusta, kalliosta ei löytynyt kvartsisuonta, eikä iskentäjätettä havaittu. Hunttijärven louhos voitiin varsin suurella todennäköisyydellä todeta kivikautiseksi iskemällä louhitun kvartsin perusteella.

Helsingissä 7.3.2003

FM Johanna Seppä

NEGATIIVILUETTELO MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI

Kuv. J. Seppä 2002

- 124795 Kvartsisuoni kallionkolossa. Idästä.
- 124796 Kvartsisuonta puhdistetaan esiin. Kuvattu kallion laelta.
- 124797 Kvartsisuonta kartoitetaan. Lounaasta.
- 124798 Alempi kvartsisuoni. Etelästä.
- 124799 Panoraama. Kvartsisuoni ylhäältä rinteän päältä.
- 124800 Panoraama. Kvartsisuoni ylhäältä rinteän päältä.
- 124801 Panoraama. Kvartsisuoni ylhäältä rinteän päältä.
- 124802 Panoraama. Kvartsisuoni ylhäältä rinteän päältä.
- 124803 Panoraama. Kvartsisuoni ylhäältä rinteän päältä.
- 124804 Työkuva. Alempaa kvartsisuonta puhdistetaan. Lounaasta.
- 124805 Työkuva. Alempaa kvartsisuonta puhdistetaan. Idästä.
- 124806 Panoraama. Ylin suoni kallion korkeimmassa kohdassa. Etelästä.
- 124807 Panoraama. Ylin suoni kallion korkeimmassa kohdassa. Etelästä.
- 124808 Yleiskuva. Kvartsisuoni ja kaivettu alue sen alapuolella. Idästä.
- 124809 Panoraama. Kaivettu alue alhaalta kaakosta.
- 124810 Panoraama. Kaivettu alue alhaalta kaakosta.
- 124811 Panoraama. Kaivettu alue alhaalta kaakosta.
- 124812 Panoraama. Kaivettu alue alhaalta kaakosta.
- 124813 Panoraama. Kaivettu alue alhaalta kaakosta.
- 124814 Panoraama. Kaivettu alue alhaalta kaakosta.
- 124815 Panoraama. Kaivettu alue ylhäältä luoteesta.
- 124816 Panoraama. Kaivettu alue ylhäältä luoteesta.
- 124817 Panoraama. Kaivettu alue ylhäältä luoteesta.
- 124818 Panoraama. Kaivettu alue ylhäältä luoteesta.
- 124819 Panoraama. Kaivettu alue ylhäältä luoteesta.
- 124820 Yleiskuva. Kvartsisuoni kallionkolossa.

DIALUETTELO MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI

Kuv. J. Seppä 2002

- 50344 Kvartsisuoni kallionkolossa. Idästä.
- 50345 Kvartsisuonta puhdistetaan esiin. Kuvattu kallion laelta.
- 50346 Kvartsisuonta kartoitetaan. Lounaasta.
- 50347 Työkuva. Alempaa kvartsisuonta puhdistetaan. Lounaasta.
- 50348 Työkuva. Alempaa kvartsisuonta puhdistetaan. Idästä.
- 50349 Kvartsisuoni puhdistettuna. Idästä.
- 50350 Panoraama. Ylin suoni kallion korkeimmassa kohdassa. Kaakosta.
- 50351 Panoraama. Ylin suoni kallion korkeimmassa kohdassa. Kaakosta.
- 50352 Panoraama. Ylin suoni kallion korkeimmassa kohdassa. Kaakosta.
- 50353 Alempi kvartsisuoni. Etelästä.
- 50354 Kaivettu alue ylhäältä luoteesta.
- 50355 Kaivettu alue ylhäältä luoteesta.

MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI
J. Seppä 2002

f 124820
Yleiskuva. Kvartsisuoni kallionkolossa.

f 124808
Yleiskuva. Kvartsisuoni ja kaivettu alue sen alapuolella. Idästä.

MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI
J. Seppä 2002

f 124806

f 124807

Panoraama. Ylin suoni kallion korkeimmassa kohdassa. Etelästä

MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI
J. Seppä 2002

f 124799

Panoraama. Kvartsisuoni ylhäältä rinteän päältä.

124800

124801

Kuv. J. Seppä 2002

MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI
J. Seppä 2002

f 124801

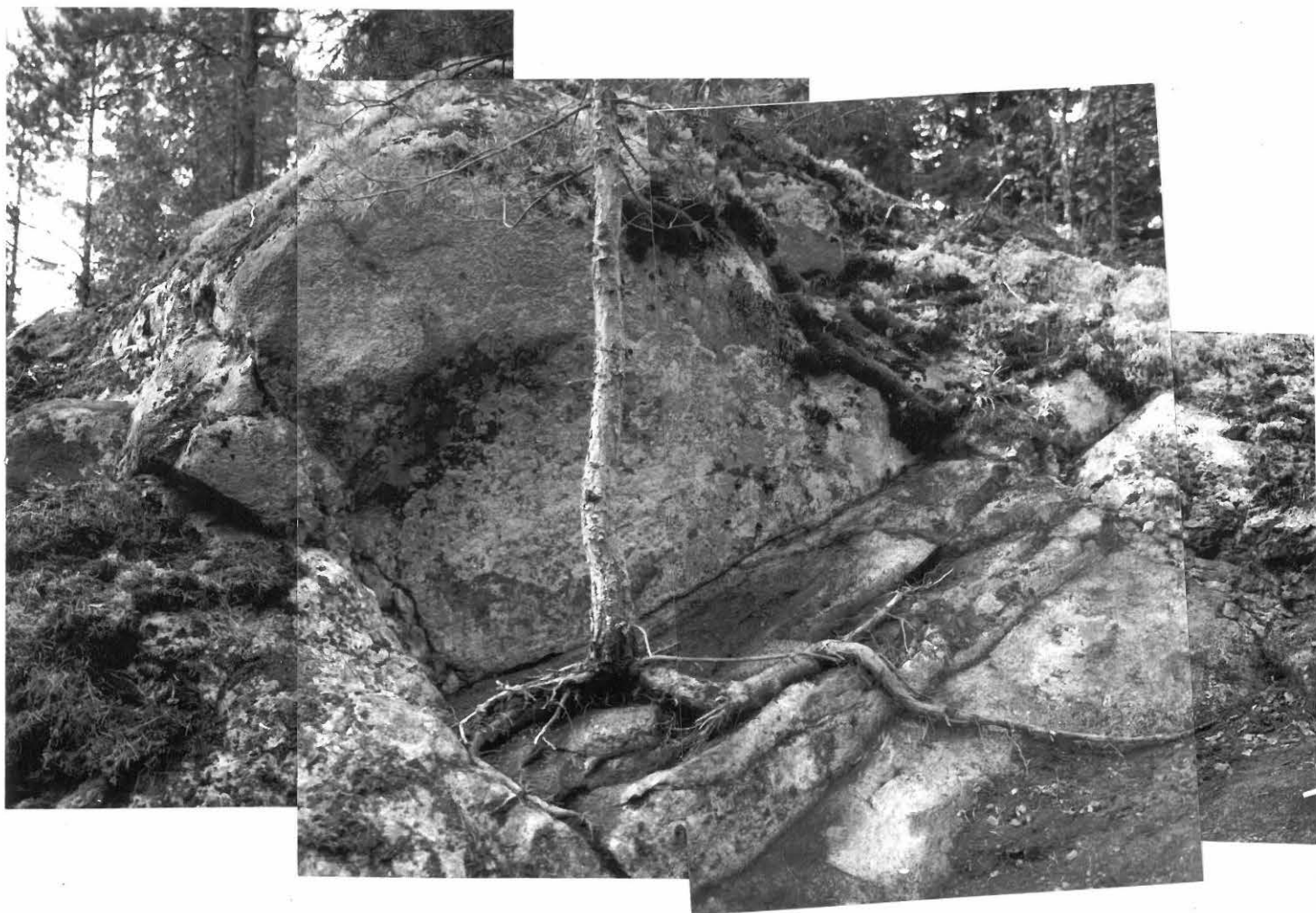
Panoraama. Kvartsisuoni ylhäältä rintein päältä.

124802

124803

Kuv. J. Seppä 2002

MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI
J. Seppä 2002

f 124809

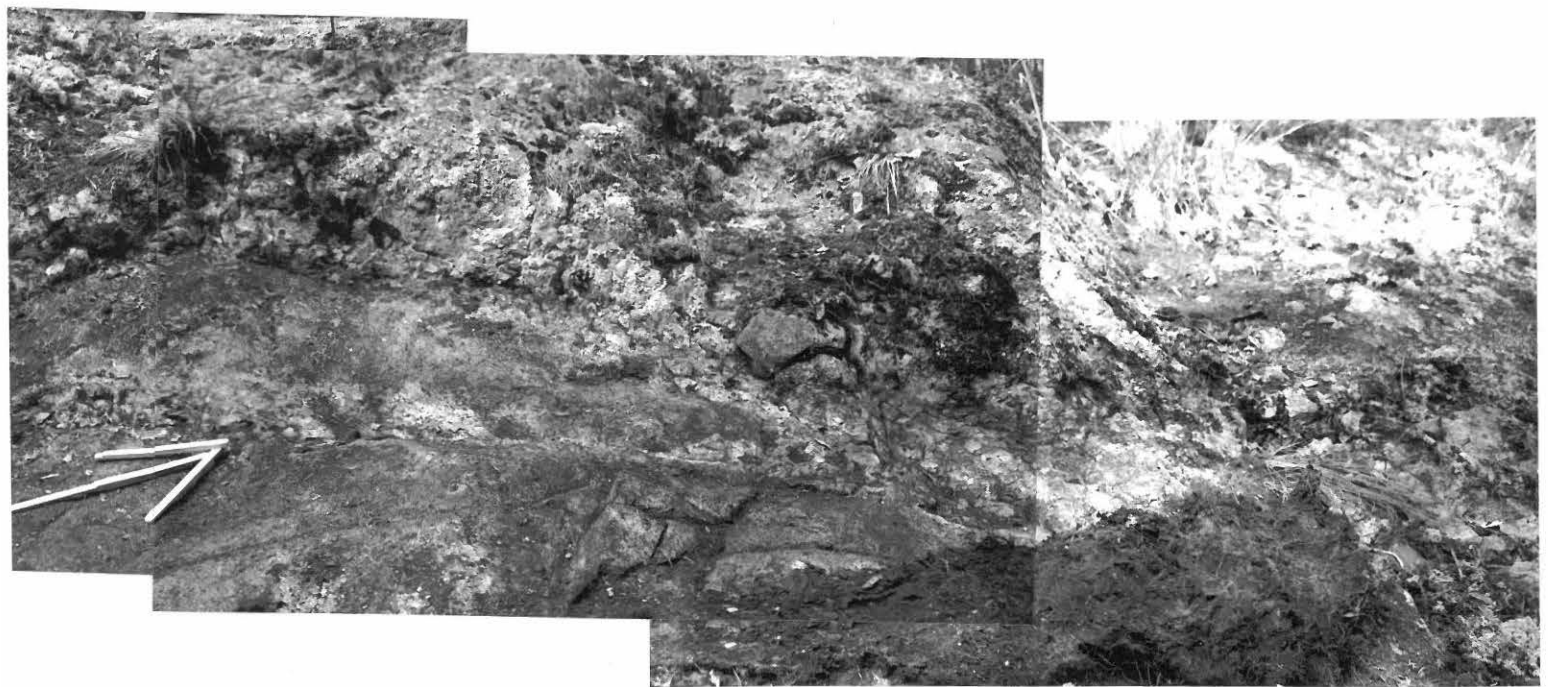
Panoraama. Kaivettu alue alhaalta kaakosta.

124810

124811

MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI
J. Seppä 2002

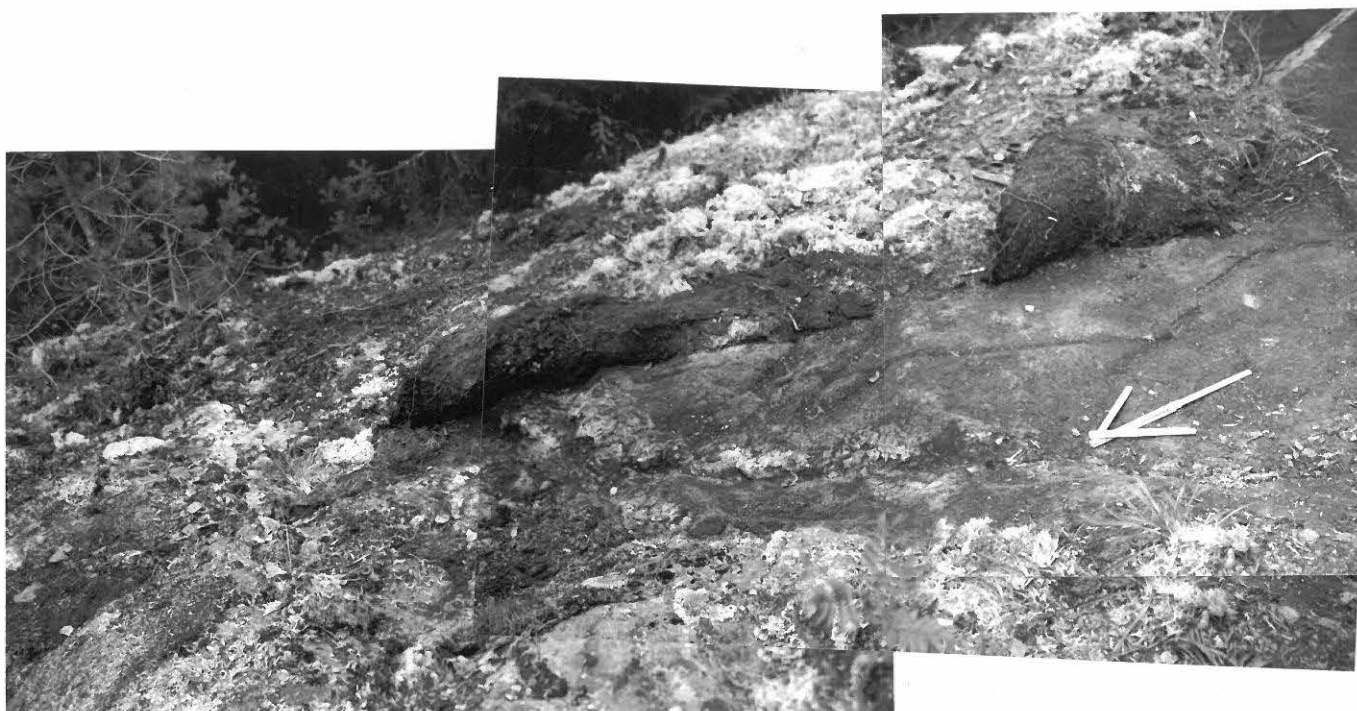

f 124812
Panoraama. Kaivettu alue alhaalta kaakosta.

124813

124814

MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI
J. Seppä 2002

f 124815

Panoraama. Kaivettu alue ylhäältä luoteesta.

124816

124817

MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI
J. Seppä 2002

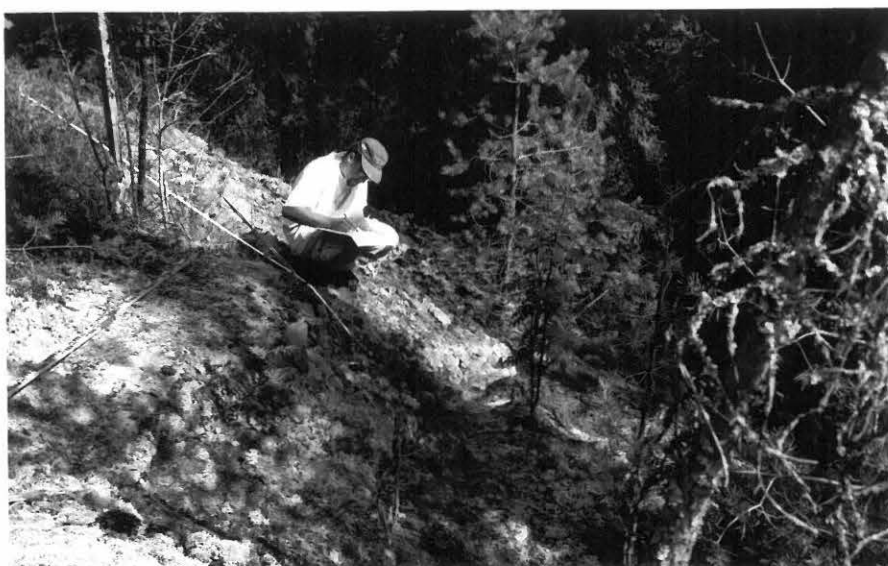
f 124818
Panoraama. Kaivettu alue ylhäältä luoteesta.

124819

MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI
J. Seppä 2002

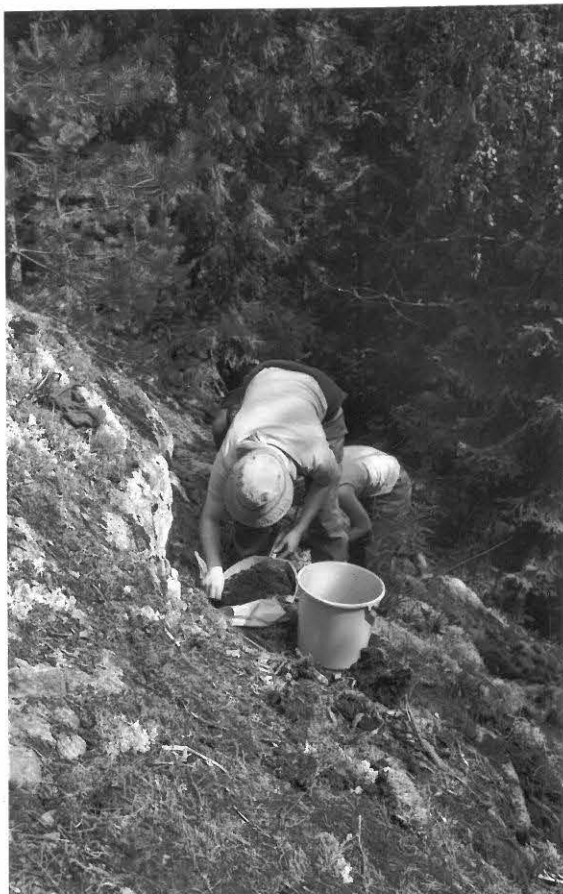

f 124796
Kvartsisuonta puhdistetaan esiin. Kuvattu kallion laelta.

f 124797
Kvartsisuonta kartoitetaan. Lounaasta.

MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI
J. Seppä 2002

f 124804
Alempaa kvartsisuonta puhdistetaan. Lounaasta.

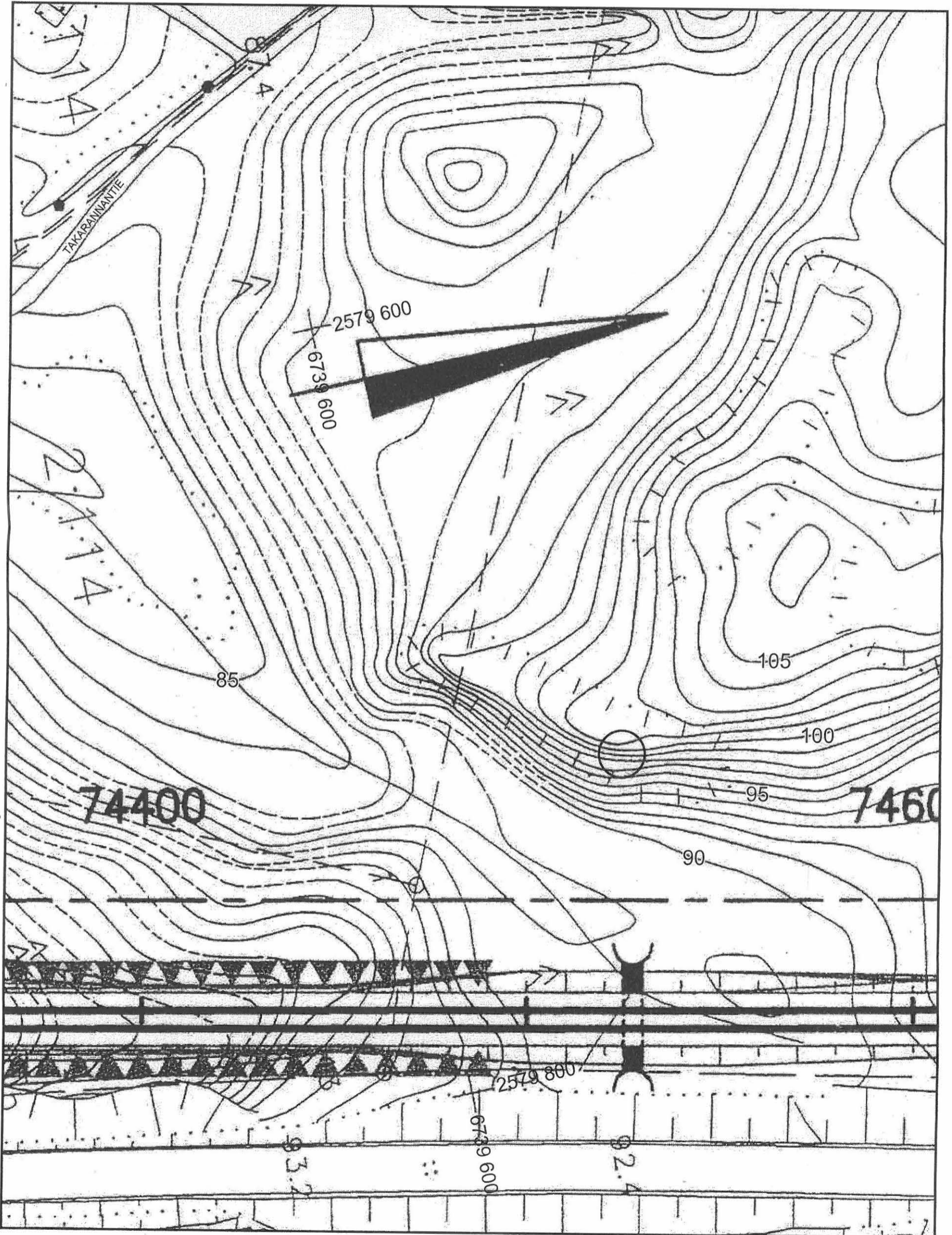
f 124805
Alempaa kvartsisuonta puhdistetaan. Idästä.

MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI
J. Seppä 2002

Yleiskartta 1:1000
Korkeudet m mpy
Kartta: Ratahallintokeskus 1997

- rata-alueen raja
- kallioleikkaus
- Kvartsilouhos (GPS-lukema: x6739 656, y2579 724 - p6739 749, i3416 173)

MÄNTSÄLÄ HUNTTIJÄRVI

J. Seppä 2002

Kvartsilouhoksen kartoitus

Mittakaava 1:25

Korkeudet suhteessa kiintopisteeseen

Piirt. M. A. Manninen

0 1m

- Kvartsisuoni
- Kiintopiste
- Loivasti viettävä kallio
- Jyrkkä porras kalliossa
- Alapuolisen alueen ylle ulottuva lippa
- Löytöjen talteenottoalueen raja
- Löytöjen talteenottoalue
- Iskukiven löytöpaikka
- Sammalen ja jäkälän peittämä kallio
- Kanto

